

Українська мова 7 клас

УРОК № 5

Доконаний і недоконаний вид дієслова

ПЕРЕВІРТЕ

Вправа 89. Перепишіть речення, уставляючи пропущені літери, визначте особу, число та час кожного дієслова.

1. Посаджу (*1.ос., одн., майб.*) біля криниці червону калину.
2. Червона калино, чого в лузі гнешся (*2 ос., одн., теп.*)?
3. Зацвіла (*3 ос., одн., мин.*) в долині червона калина, ніби засміялась (*3 ос., одн., мин.*) дівчина-дитина.
4. Підеш (*2 ос. одн., майб.*) ти, сину, по Україні, то не журися (*2 ос., одн., майб.*).
5. А ми тую червону калину підіймемо (*1 ос., мн., майб.*).
А ми славному Україну розвеселимо (*1 ос., мн., майб.*)!
6. Дивлюсь (*1 ос., одн., теп.*) на сині обрії земні з калинових небес моєї долі.

Дослідження-зіставлення.

Зіставте пари дієслів. Дослідіть їхню відмінність.

Читати – *про*читати; писати – *на*писати.
Підписати – підпису*ва*ти; підбігти – підбіг*а*ти.
Скл*И*кати – склик*А*ти; нас*И*пати – насип*А*ти.
На*б*рати – на*би*рати; за*б*рати – за*би*рати.

Визначте засоби творення видових пар (префікси, суфікси, наголос, чергування голосних).

ВИД - специфічна ознака всіх форм дієслова -
указує на характер перебігу дії в часі, виражає
відношення дії до її внутрішньої межі.

Недоконаний вид
виражає
незавершену дію,
необмежену в часі,
відповідає на
запитання
що робити?

Пишу – писав –
писатиму.

ДОКОНАНИЙ ВИД
виражає завершену
дію в минулому або
ту, що обов'язково
відбудеться в
майбутньому,
відповідає на
запитання
що зробити?

Написав –напишу.

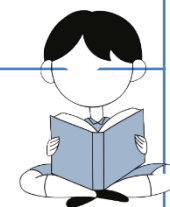

ВИДОВА ПАРА:
КОХАТИ – ПОКОХАТИ,
ЛИТИ- НАЛИТИ,
ГОВОРИТИ- СКАЗАТИ.

Творення видових форм дієслів

ДІЄСЛОВА НЕДОКОНАНОГО ВИДУ	СПОСІБ ТВОРЕННЯ	ДІЄСЛОВА ДОКОНАНОГО ВИДУ
	ПРЕФІКСАЛЬНИЙ	
робити програмувати лити зеленіти летіти читати	з- за- на- по- при- про-	зробити запрограмувати налити позеленіти прилетіти прочитати
	СУФІКСАЛЬНИЙ	
смикати рубати	-ну- -ону-	смикнути рубнути
	Чергування звуків	
збирати		зібрати
	Інша основа	
брати ловити		взяти спіймати

Дослідження-аналіз

Визначте засоби творення видових форм дієслова.

Виділяти – виділити, збути – збувати, шукати – знайти, прикрити – прикривати, аукати – аукнути, мститися – помститися, вимірЯти – вИмірЯти, ловити – піймати, зустрічати – зустріти, допомогти – допомагати, склИкати - склИкати, вимостити - вимощувати, застерегти – застерігати, засиПАти - засИпати.

ЗАПАМ'ЯТАЙ

В українській мові є ряд дієслів, які мають форми тільки одного виду – **ОДНОВИДОВІ ДІЄСЛОВА**.

ДОКОНАНИЙ ВИД

схаменутися

розкричатися

розперезатися

відшуміти

повідлітати

НЕДОКОНАНИЙ ВИД

прагнути

намагатися

потребувати

переслідувати

ворогувати

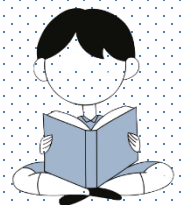

РОЗПОДІЛЬНИЙ ДИКТАНТ

Запишіть дієслова у два стовпчики: у перший – недоконаного виду, у другий – доконаного виду.

Бувати, прийти, замовити, зловживати,
доручити, бурмотіти, дістати, розпаковувати,
розпакувати, відкривати, відкрити, майоріти
втілювати, вигравати, пломеніти, відповісти,

РОЗПОДІЛЬНИЙ ДИКТАНТ

ПЕРЕВІРТЕ

Недоконаний вид

Бувати
зловживати
бурмотіти
розпаковувати
відкривати
втілювати
пломеніти
майоріти

Доконаний вид

Прибути
замовити
доручити
дістати
розпакувати
відкрити
вигравати
відповісти

ФРАЗЕОЛОГІЧНА ХВИЛИНКА

Прочитайте фразеологізми. Замініть їх дієсловами за зразком.

Зразок: прикусити язика – замовкнути (док. вид).

Вбирати з молоком матері, лізти поперед батька в пекло, не погладити по голівці, вести свій рід, виривати з корінням.

ФРАЗЕОЛОГІЧНА ХВИЛИНКА

ПЕРЕВІРТЕ

Зразок: прикусити язика – замовкнути (док. вид).

Вбирати з молоком матері – засвоювати (недок. вид) ,
лізти поперед батька в пекло – поспішати (недок. вид) ,
не погладити по голівці – не потурати (недок. вид) ,
вести свій рід – походити (недок. вид) від кого-небудь,
виривати з корінням – знищувати (недок. вид).

Дослідження-моделювання

Визначте вид дієслів. Доберіть до них видові пари.
Назвіть засіб творення.

Вилити, розрізати, нарвати, летіти, пересилати,
друкувати, нищити, множити, підмалювати,
застерегти.

Із виділеним словом складіть речення із прямою
мовою.

Дослідження-моделювання

ПЕРЕВІРТЕ

Вилити - виливати,
розрізати – розрізати,
нарвати – нарівати,
летіти – злетіти,
пересилати – переслати,
друкувати – роздрукувати,
нищити – знищити,
множити – розмножити,
підмалювати – малювати,
застерегти – застерігати.

Дослідження-пошук

Випишіть дієслова, що вживаються тільки у формі одного виду (доконаного чи недоконаного).

Визначте вид їх.

Гомоніти, думати, міркувати, сичати, стукати, гриміти, возити, плавати, кричати, ледарювати, стежити, пустити, пам'ятати, малювати.

До двовидових дієслів доберіть пари.

Творча хвилинка

Замініть словосполучення одним дієсловом. У чому особливість видового значення таких дієслів.

Супроводжувати аплодисментами, передати телеграфом, мати дебют, зробити операцію, накласти штраф, передати сигнал, записати транскрипцією.

Творча хвилинка

ПЕРЕВІРТЕ

Супроводжувати аплодисментами - аплодувати,
передати телеграфом - телеграфувати,
мати дебют - дебютувати,
зробити операцію - прооперувати,
накласти штраф - оштрафувати,
передати сигнал - сигналізувати,
записати транскрипцією - затранскрибувати.

Робота з текстом

Із наведених речень випишіть дієслова, визначте їх вид.

Не тільки умовних звуків учиться дитина, вивчаючи рідну мову, а п'є духовне життя й силу рідного слова. Воно пояснює їй природу, як не міг би пояснити її жоден природознавець. Воно знайомить її з суспільством, його історією, як не міг би ознайомити жоден історик. Воно ж таки вводить її в народні вірування, у народну поезію (К. Ушинський).

ПЕРЕВІРТЕ

Із наведених речень випишіть дієслова, визначте їх вид.

П'є – недок. вид.,
пояснює – недок. вид.,
не міг би – недок. вид.,
пояснити – док. вид.,
знайомить – недок. вид.,
ознайомити – док. вид.,
вводить – недок. вид.

Я - коректор

У наведених реченнях виправте помилки в уживанні видових форм.

1. Суфікс змінює тональність слова, забарвить його емоційним змістом, надає слову поетичного звучання.
2. Пестливі суфікси приєднуються до багатьох іменників.
3. Кожен народиться в душі поетом.
4. Народна творчість і українські поети завжди заспівали й співають величну пісню найдорожчій людині – Матері.
5. Мати народила нас, учила говорити й запалила в серці вічне світило пісні.

Я - коректор

ПЕРЕВІРТЕ

1. Суфікс змінює тональність слова, **зabarвлює** його емоційним змістом, надає слову поетичного звучання.
2. Пестливі суфікси **приєднуються** до багатьох іменників.
3. Кожен **народжується** в душі поетом.
4. Народна творчість і українські поети завжди **заспівали** й співають величну пісню найдорожчій людині – Матері.
5. Мати народила нас, **навчила** говорити й запалила в серці вічне світило пісні.

ЗАВДАННЯ

Опрацювати:

- ✓ навчальну презентацію,
- ✓ відео до уроку,
- ✓ § 6 підручника,
- ✓ виконати вправу 98 (випишіть дієслова, визначте вид, особу, час, число, а для минулого часу рід) та інтерактивну вправу,
- ✓ пройдіть тест для самооцінювання

Відео до уроку: <http://surl.li/cqdbn>

Інтерактивні вправи: <http://surl.li/cqouc>

Тест для самооцінювання: <http://surl.li/cqpdz>

